

ŚWIAT W ROCZNIKU
AGNIESZKA BIEŃCZYK-MISSAŁA
doi 10.7366/2300265420152116

POLITYKA ZAGRANICZNA POLSKI W ROKU WYBORÓW

Do najważniejszych czynników wewnętrznych, które miały wpływ na polską politykę zagraniczną w 2015 r., należały wybory prezydenckie i parlamentarne oraz poprzedzające je kampanie wyborcze. W obydwu przypadkach wybór Polaków rozgrywał się między dominującymi w sondażach od lat partiami: rządzącą w latach 2008–2015 Platformą Obywatelską (PO) i największą partią opozycyjną Prawem i Sprawiedliwością (PiS) oraz wywodzącymi się z nich kandydatami na prezydenta: Bronisławem Komorowskim i Andrzejem Dudą. Pierwsze, majowe wybory prezydenckie przyniosły wygraną Andrzeja Dudy¹ pomimo wysokiego poparcia, jakim cieszył się Bronisław Komorowski w czasie całej swojej kadencji². Wynik wyborów parlamentarnych z 25 października nie był już zaskoczeniem w świetle sondaży przedwyborczych, które odzwierciedlały krytyczny stosunek dużej części społeczeństwa do stylu i praktyk politycznych koalicji rządzącej PO-PSL, słabość komunikacji rządu z obywatelami oraz zrzęczość kampanii wyborczych prowadzonych przez PiS³.

„Czerwona kartka”, którą otrzymały rządzące dotychczas Platforma Obywatelska i Polskie Stronnictwo Ludowe, nie była zrozumiała dla Zachodu, który postrzegał Polskę jako państwo udanej transformacji polityczno-gospodarczej, z powodzeniem wykorzystujące środki z Unii Europejskiej na rzecz rozwoju. Pozytywny przykład Polski był ważny zwłaszcza dla UE zmagającej się z kryzysami: wzrastającym euro-sceptycyzmem, rozważanym w Wielkiej Brytanii opuszczeniem wspólnoty oraz napływem uchodźców i migrantów.

Problemy polityki zagranicznej nie należały do najczęściej poruszanych tematów w czasie kampanii przedwyborczych. W sferze deklaratywnej priorytety obu partii w tym zakresie były te same: Polska w Unii Europejskiej, silne NATO i wsparcie dla proeuropejskich i prodemokratycznych tendencji na wschód od polskiej granicy. Doświadczenie rządów PiS w latach 2005–2007⁴ oraz zakres, w jakim partia krytykowała politykę zagraniczną rządów Platformy Obywatelskiej, wskazywały, w jakich obszarach nowy rząd może ją skorygować. Określano ją m.in. jako „prowadzoną na kolanach”, sprzyjającą interesom Niemiec, nielojalną wobec państw Grupy

¹ Zaprzysiężenie Andrzeja Dudy na prezydenta RP nastąpiło 6 sierpnia 2015 r.

² Jeszcze w styczniu 2015 r. zaufanie wobec prezydenta deklarowało 78% badanych. Badanie CBOS przeprowadzone od 8 do 14 stycznia 2015 r.

³ Zaprzysiężenie nowego rządu premier Beaty Szydło nastąpiło 16 listopada 2015 r.

⁴ A. Bieńczyk-Missała, „Jeden rok – dwie odsłony”, *Rocznik Strategiczny* 2007/08, s. 305–331.

Wyszehradzkiej w kwestii migrantów i uchodźców. W wypowiedziach przedstawicieli PiS przebiegała krytyka liberalizmu społecznego i potrzeba walki o tradycyjne i chrześcijańskie wartości. Różnicę zdań wyrażała debata dotycząca konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Prawo i Sprawiedliwość krytykowało jej ratyfikację przez prezydenta, uznając ją za instrument szerzący „niebezpieczną” ideologię *gender*. Symbolicznie odniósł się do tego już po wyborach nowy minister spraw zagranicznych Witold Waszczykowski, mówiąc w wywiadzie dla niemieckiego *Bild* o walce PiS z lewicową ideologią, która jest sprzeczna z polskimi wartościami⁵.

Kampanie wyborcze silnie wpłynęły na spadek aktywności Polski na arenie międzynarodowej, zwłaszcza w drugiej połowie 2015 r. Po wygranej w wyborach prezydenckich Andrzeja Dudy nie doszło do jego spotkania z premier Ewą Kopacz, co świadczyło o stawianiu przez polityków partyjnych interesów i osobistych uprzedzeń ponad dobro polityki zagranicznej państwa. W okresie koabitacji zabrakło požądanej w tym zakresie współpracy.

Realizację zadań ze sfery polityki zagranicznej utrudniała także zmiana wizerunku Polski, która dokonana się w 2015 r. Wynikała ona po pierwsze ze stosunku do najbardziej palącej kwestii UE, czyli fali uchodźców i migrantów, a po drugie z oceny polityki wewnętrznej, którą prowadził nowy rząd Prawa i Sprawiedliwości. Niechęć do przyjęcia uchodźców, a tym samym pomocy krajom przeciążonym ich falą, takim jak Włochy czy Grecja, wywołała w Europie falę krytyki pod adresem „niesolidarnej” Polski.

Na przełomie 2015 i 2016 r. międzynarodowa krytyka dotyczyła pospiesznych reform wewnętrznych wprowadzanych przez nowy rząd, zwłaszcza tych omijających konstytucyjne zasady funkcjonowania instytucji takich jak Trybunał Konstytucyjny czy Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Kontrowersje wzbudziły także zmiana ustawy o służbie publicznej, połączenie stanowisk ministra sprawiedliwości i prokuratora generalnego oraz nowelizacja ustawy o policji. Towarzyszyły temu zwolnienia na stanowiskach w administracji publicznej, w tym w służbie dyplomatycznej. Niepokój przeprowadzanymi reformami wyrazili m.in.: instytucje UE, sekretarz generalny Rady Europy i Przedstawiciel ds. Wolności Mediów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE).

Priorytety nowego rządu w zakresie polityki zagranicznej przedstawił w sejmie minister Witold Waszczykowski 29 stycznia 2016 r.⁶ W sprawach bezpieczeństwa oraz polityki wschodniej postulaty ministra nie odbiegały zasadniczo od polityki poprzedniego rządu. Pewnym zaskoczeniem, po latach wspierania ze strony środowiska PiS teorii w sprawie „zamachu smoleńskiego”, była wyrażona przez ministra gotowość otwarcia pragmatycznych i rzeczowych stosunków z Federacją Rosyjską, po spełnieniu pewnych warunków.

⁵ Jej symbolem byli dla ministra rowerzyści, wegetarianie i odnawialne źródła energii, *Bild* z 3 stycznia 2016 r. (wydanie internetowe).

⁶ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2016 r.* wygłoszona przez ministra Witolda Waszczykowskiego 29 stycznia 2016 r., www.ms.z.gov.pl (dostęp 11.04.2016).

Sceptyczny ton dominował w wypowiedzi na temat Unii Europejskiej. Minister skrytykował m.in. tendencje delegowania uprawnień decyzyjnych i wykonawczych do „gremiów nieformalnych” oraz podejmowanie decyzji bez konsultowania ich z partnerami. Uznał to za brak poszanowania równości i podmiotowości państw członkowskich Unii, które nie są mocarstwami, co „osłabia wśród narodów europejskich wolę kontynuowania procesu integracji i podminowuje jej dotychczasowe osiągnięcia”. Opowiadając się za spoistą UE, skrytykował jednocześnie tendencje do rozwoju unii politycznej, podkreślając pierwszorzędne znaczenie suwerenności państw⁷. Konsekwencją tego podejścia było wskazanie Wielkiej Brytanii, szykującej się do referendum w sprawie ewentualnego opuszczenia UE, jako pierwszego z europejskich państw, z którym rząd będzie rozwijał współpracę. Dotychczasowe relacje polsko-brytyjskie były dobre, jednak nieszczególnie intensywne. Niemcy, wymieniane przez lata na pierwszym miejscu wśród państw UE, w informacji ministra zostały określone jako najważniejszy sąsiad i partner gospodarczy, z którym należy przeprowadzić „remanent spraw sąsiedzkich”.

Po krytyce błędów, jakie popełniono w UE w zakresie wspólnej waluty euro czy polityki migracyjnej, minister zapowiedział rozwój polityki regionalnej, twierdząc, że Polska łączy „dwa wielkie obszary europejskie – szeroko pojęty region Morza Bałtyckiego i Europę Środkową z państwami bałtyckimi po Morze Adriatyckie”. Wymienił m.in. Grupę Wyszehradzką jako „sprawdzony element architektury europejskiej i format wspólnej reprezentacji interesów regionu”, choć w przeszłości ugrupowaniu brakowało w tym zakresie konsekwencji⁸. Najważniejszym elementem tej koncepcji były Węgry, z którymi nowy rząd utrzymywał intensywne stosunki.

Poza tym minister wyraził zainteresowanie rozwojem stosunków z Francją, Włochami, Hiszpanią i Holandią, a także Stanami Zjednoczonymi, Chinami i innymi państwami pozaeuropejskimi⁹.

POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ

W Unii Europejskiej można było obserwować systematyczny spadek zaangażowania Polski wobec głównych problemów, z którymi borykała się Unia. Tradycyjnie Polska interesowała się polityką UE wobec jej wschodnich sąsiadów. Popierała politykę utrzymywania sankcji wobec Rosji, zachowania jedności Europy w sprawie realizacji porozumień mińskich na rzecz zakończenia konfliktu we wschodniej Ukrainie, interesowała się procesem rewizji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS) oraz przygotowaniem do majowego szczytu Partnerstwa Wschodniego w Rydze. Komunikat zawierający założenia nowej EPS opublikowali

⁷ Przed odwołaniem od Europy przestrzegali b. doradca prezydenta Bronisława Komorowskiego, R. Kuźniar, „I ty zostaniesz poganinem”, *Gazeta Wyborcza. Magazyn Świąteczny* z 16–17 stycznia 2016 r.

⁸ Rozbieżności między państwami w kluczowych sprawach ujawniły ostatnie działania Rosji w stosunku do Ukrainy. Grupa Wyszehradzka nie była w stanie wypracować wspólnego stanowiska wobec rosyjskiego zaangażowania. Szerzej zob.: A. Bieńczyk-Missala, „Polska polityka zagraniczna – napływają ciemne chmury”, *Rocznik Strategiczny* 2014/15, s. 363.

⁹ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2016 r.*, op. cit.

Komisja Europejska i Wysoki Przedstawiciel Federica Mogherini 18 listopada 2015 r. W dużej mierze były one zbieżne z polską wizją EPS, która uwzględniała m.in. zróżnicowanie między partnerami oraz silniejsze zaangażowanie w poszczególne wymiary EPS, w tym wymiar bezpieczeństwa. Po szczycie Partnerstwa Wschodniego premier Kopacz wyraziła z kolei zadowolenie z uwzględnienia w końcowym dokumencie zapisu o realizacji europejskich aspiracji państw partnerskich oraz o możliwości złagodzenia przepisów dotyczących ruchu wizowego w stosunku m.in. do obywateli Gruzji i Ukrainy¹⁰.

W ostatnim roku UE dość intensywnie zajmowała się dopracowywaniem koncepcji unii energetycznej, którą Polska przedstawiła w 2014 r. Pod koniec lutego 2015 r. Komisja Europejska (KE) przyjęła komunikat dotyczący utworzenia unii energetycznej. Zawarte w nim postulaty w dużej mierze pokrywały się z polską inicjatywą. Dotyczyły m.in. budowy nowych połączeń energetycznych, dywersyfikacji źródeł energii i dróg przesyłu, opracowania planów europejskich i regionalnych na wypadek kryzysu energetycznego, a także przyznania Komisji Europejskiej możliwości kontroli umów na dostawy energii przed ich podpisaniem. Bezpieczeństwo energetyczne było też przedmiotem pracy Rady Europejskiej. 20 marca przyjęła ona postanowienie dotyczące przejrzystości kontraktów międzyrządowych oraz komercyjnych. Z kolei na grudniowym spotkaniu Rady przyjęto zapis dotyczący dywersyfikacji źródeł dostaw energii. Stwierdzono, że każda nowa infrastruktura powinna być w pełni zgodna z trzecim pakietem energetycznym i przepisami UE, a także z celami unii energetycznej. W tym kontekście przedstawiciele Polski promowali krytyczne stanowisko w sprawie niemiecko-rosyjskich planów budowy Nord Stream II. Niezgodne z polską wizją unii energetycznej były wymiar klimatyczny rozwijanej koncepcji, a także wątpliwości państw UE w sprawie nadzoru Komisji Europejskiej nad umowami gazowymi¹¹.

Do najważniejszych problemów UE należała kwestia uchodźców i imigrantów masowo napływających do Europy. Kraje takie jak Grecja czy Włochy borykały się z coraz większą ich liczbą, a Niemcy, które wraz ze Szwecją przyjmowały największą liczbę osób, poszukiwały możliwości uregulowania problemu ich rozlokowania na poziomie UE. Nadzwyczajne spotkanie Rady Europejskiej w tej sprawie odbyło się 23 kwietnia 2015 r.; bezpośrednim impulsem jego zwołania było zwiększenie się liczby wypadków na Morzu Śródziemnym. Premier Kopacz zadeklarowała wysłanie w region Morza Śródziemnego od 10 do 15 oficerów straży granicznej, którzy pomogą sprostać problemom związanym z napływem imigrantów na południe. Opowiadała się także za utrzymaniem dobrowolności w zakresie przyjmowania obciążeń.

W maju Polska podjęła decyzję o przyjęciu 60 chrześcijańskich rodzin z Syrii, jednak w kolejnych miesiącach zachowywała opór wobec presji dotyczącej stałych

¹⁰ Informacja z 22 maja 2015 r., <https://www.premier.gov.pl/> (dostęp 11.04.2016).

¹¹ Zob. szerzej analizę Warsaw Enterprise Institute z 30 kwietnia 2015 r., *Unia energetyczna – idea niemożliwa do zrealizowania*, <http://wei.org.pl/aktualnosci/run,unia-energetyczna-idea-niemozliwa-do-zrealizowania.page,9,article,1623.html> (dostęp: 8.03.2016).

kwot podziału oraz domagała się skutecznej kontroli granicy UE¹². Uznawała, że UE nie potrafiła zareagować na przyczyny migracji, a jedynym działaniem nie może być polityka rozdziału uchodźców. Pod wpływem nacisków, głównie ze strony Niemiec, polski rząd na początku września zadeklarował przyjęcie 2 tys.¹³ wyłącznie uchodźców, a po negocjacjach dodatkowych 5 tys.¹⁴ Choć kwotę tę można uznać za śladową, biorąc pod uwagę skalę problemu w Europie i dwuletni okres realizacji, partie opozycyjne mocno protestowały przeciwko decyzji rządu, a polska premier musiała się tłumaczyć z polityki przed sejmem 16 września, przekonując, że „odwrócenie się plecami do tych, którzy potrzebują pomocy w tej wielkiej rodzinie europejskiej, powoduje, że moralnie i mentalnie my się z tej wspólnoty wypisujemy”¹⁵.

Uprzednio kryzys migracyjny był przedmiotem rozmów na forum Grupy Wyszehradzkiej. Polska była jedynym państwem Grupy, które zgodziło się przyjąć uchodźców¹⁶. Zadeklarowała także udział w pomocy finansowej UE dla uchodźców i wyraziła przychylność wobec inicjatywy utworzenia europejskiej straży granicznej. Nowy rząd Prawa i Sprawiedliwości, choć krytycznie nastawiony do przyjmowania uchodźców, zadeklarował realizację przyjętych zobowiązań. Podtrzymał brak zgody w sprawie stałych kwot ich podziału. Polska argumentowała swoje stanowisko wzmożonym ruchem migrantów z Ukrainy, których według danych Eurostatu przyjęła najwięcej w Europie (za Wielką Brytanią) – 355,4 tys. osób¹⁷ w 2014 r. Na koniec 2015 r. szacowano, że w Polsce pracuje ponad 800 tys. imigrantów. Ponadto powoływano się na względy bezpieczeństwa i kulturowe.

Opór Polski w sprawie przyjmowania uchodźców został odebrany w państwach Europy jako brak solidarności z krajami przyjmującymi. Negatywnie wpłynął też na stosunki polsko-niemieckie. W prasie międzynarodowej ukazała się fala krytycznych artykułów na temat Polski¹⁸. Problem uchodźców, wykorzystywany chętnie przez polityków w kampanii wyborczej i komentowany nieodpowiedzialnymi słowami z pogranicza mowy nienawiści, przyczynił się do wzrostu ksenofobicznych postaw w społeczeństwie¹⁹.

Negatywny wizerunek Polski pogłębiła retoryka i polityka wewnętrzna nowego rządu, która 14 stycznia 2016 r. doprowadziła do uruchomienia przez Komisję Europejską po raz pierwszy w historii mechanizmu rządów prawa²⁰. Dyskusja

¹² W 2015 r. w działaniach operacyjnych koordynowanych przez Agencję Frontex wzięło udział około 100 funkcjonariuszy Straży Granicznej, zob. Informacja Straży Granicznej z 5 października 2015 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/1839,Wspolpraca-SG-z-Agencja-Frontex.html> (dostęp 11.04.2016).

¹³ Informacja z 7 września, <https://www.premier.gov.pl/>.

¹⁴ Informacja z 22 września, <https://www.premier.gov.pl/>.

¹⁵ Informacja z 16 września, <https://www.premier.gov.pl/>.

¹⁶ Opozycja uznawała decyzję o przyjęciu uchodźców za „zdradę” sojuszników z Grupy Wyszehradzkiej (wypowiedź A. Bielana z PiS z 24 listopada 2015 r.).

¹⁷ Raport Eurostatu, *Residence permits for non – EU citizens*, 20 października 2015 r.

¹⁸ Zob. przykładowo: *The Guardian* z 2 lipca 2015 r., *The New York Times* z 12 września 2015 r., *Der Spiegel* z 27 września 2009 r., Al Jazeera z 3 grudnia 2015 r.

¹⁹ Zob. M. Świąchowicz, „Jak się rodzi hejt”, *Newsweek* z 4–10 kwietnia 2016 r., s. 34–37.

²⁰ *College Orientation Debate on Recent Developments in Poland and the Rule of Law Framework: Questions & Answers*, European Commission Fact Sheet, Brussels, 13 stycznia 2016 r. Dzień później agencja Standard & Poor’s obniżyła rating Polski z A– do BBB+.

o Polsce, zwłaszcza w kontekście paraliżu Trybunału Konstytucyjnego, toczyła się także na forum Parlamentu Europejskiego 19 stycznia 2016 r. Wzięła w niej udział premier Beata Szydło, która nie odnosząc się do szczegółów, przekonywała, że zmiany dokonywane w Polsce są zgodne z prawem europejskim i stanowią wewnętrzną sprawę państwa²¹. W obronie Polski wypowiadali się głównie przedstawiciele partii eurosceptycznych, m.in. Jean-Luc Schaffhauser z francuskiego Frontu Narodowego.

Rząd Polski utrzymywał, że krytyka Polski jest przesadzona, a w niektórych przypadkach historyczna. Istotnie za taką można uznać wypowiedź Martina Schulza, mówiącego o putinizacji polskiej polityki. Po polskiej stronie także nie brakowało przesadzonych reakcji, w tym odnoszących się do polityki Niemiec z okresu nazizmu. W związku z wypowiedziami przewodniczącego Parlamentu Europejskiego Martina Schulza, komisarza Günthera Oettingera i posła CDU/CSU Volkera Kaudera polski minister spraw zagranicznych wezwał na rozmowę ambasadora Niemiec, pomimo że dwaj pierwsi wypowiadali się o sytuacji w Polsce jako pełniący funkcje w strukturach UE. Cała sytuacja odbiła się negatywnie nie tylko na relacjach Polski z UE, ale także na stosunkach dwustronnych z Niemcami²².

Rząd zdawał się bagatelizować debatę o rządach prawa w Polsce w Unii Europejskiej. Obwiniał za nią opozycję, która jego zdaniem „donosiła” na Polskę w UE, a także dominujące w Europie „siły” sprzeciwiające się konserwatywnym wartościom. W obliczu krytyki przystąpił do ofensywy dyplomatycznej mającej na celu poprawę wizerunku Polski, między innymi umieszczając artykuły w prasie międzynarodowej. Prezydent Andrzej Duda m.in. w brytyjskim *Financial Times* przekonywał, że Polska jest i pozostanie proeuropejska i zamierza podtrzymać „przyjazne i owocne” stosunki z państwami europejskimi, szczególnie z Niemcami²³. Z kolei minister spraw zagranicznych Witold Waszczykowski w artykule „Jakiej Unii chce Polska?”, który został opublikowany w 26 tytułach prasowych, dowodził, że „Polska chce odgrywać wiodącą rolę w budowaniu Europy, która będzie silniejsza, elastyczna i zakorzeniona w solidarności”²⁴.

Nowemu rządowi przypadło także zadanie wypracowania ostatecznego stanowiska w sprawie porozumienia między UE a Wielką Brytanią w kontekście ewentualnego wyjścia tej ostatniej z UE. Referendum w tej sprawie zapowiedziano na czerwiec 2016 r. Premier Cameron zabiegał o zgodę Polski na obniżenie świadczeń dla migrantów, w tym Polaków, z kolei Polska poszukiwała w Wielkiej Brytanii poparcia dla zainstalowania na swym terytorium natowskich baz. Rząd oficjalnie uznawał,

²¹ *Poland: MEPs Debate Rule of Law Issues with Prime Minister Szydło*, European Parliament Press Release, 19 stycznia 2016 r.; Full statement: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160114IPR09899/Poland-MEPs-debate-rule-of-law-issues-with-Prime-Minister-Szyd%C5%82o> (dostęp 24.01.2016).

²² 22 stycznia 2016 r. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* opublikowała apel do Polski i Niemiec (autorstwa Konrada Schullera), aby „nie niszczyły zaufania sojuszniczego”. Zob. także komentarz Jerzego Haszczyńskiego z *Rzeczpospolitej* z 11 stycznia 2016 r., który odnosząc się do nowych problemów polsko-niemieckich, wezwał: „nie idźmy na tę wojnę”.

²³ *Financial Times* z 17 stycznia 2016 r. (wydanie internetowe).

²⁴ Tekst artykułu dostępny w archiwum wiadomości MSZ z 22 stycznia 2016 r., www.msz.gov.pl (dostęp 11.04.2016).

że decyzja Brytyjczyków o opuszczeniu UE byłaby szkodliwa dla jedności Europy, ale jednocześnie uznawał stosunki dwustronne z Wielką Brytanią za priorytetowe dla Polski, co wprowadzało konsternację co do rzeczywistych intencji rządu PIS wobec Unii Europejskiej.

POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA

Po szczycie NATO w Newport (4–5 września 2014 r.) Polska była skoncentrowana na wdrażaniu przyjętych na spotkaniu postanowień (*NATO Readiness Action Plan*) oraz przygotowaniach do szczytu Sojuszu w Warszawie zwołanego na 8–9 lipca 2016 r.²⁵ W związku z przedłużającym się konfliktem na Ukrainie oraz szerzeniem wpływów tzw. Państwa Islamskiego celem było doprowadzenie do wzmocnienia bezpieczeństwa Polski i całej Europy Środkowej, a także południowej flanki NATO. Potrzeba intensywnych działań wpływała dodatkowo z charakteru nowej doktryny bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, którą Rada Bezpieczeństwa Narodowego Polski oceniła jako konfrontacyjną – zakładała bowiem prawo do interwencji w państwach sąsiednich²⁶.

Częścią podejmowanych wysiłków była organizacja połączonych sił zadaniowych bardzo wysokiej gotowości, tzw. szpicy (ang. *Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF). Polska znalazła się w grupie państw ramowych VJTF. Osiągnięcie ich pełnej gotowości zaplanowano na 2016 r., jednak już w czerwcu 2015 r. na terenie Polski odbyły się pierwsze ćwiczenia („Noble Jump”) tymczasowych sił VJTF. Wzięło w nich udział ok. 2100 żołnierzy z dziewięciu krajów, m.in. z Polski, Belgii, Czech, Niemiec, Holandii, Norwegii, Litwy, Węgier i Stanów Zjednoczonych.

Dążono także do wzmocnienia Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie w wyniku trójstronnego porozumienia Danii, Niemiec i Polski o podniesieniu gotowości bojowej Kwatery Głównej Korpusu z września 2014 r. W kolejnym porozumieniu trójstronnym, z 5 lutego 2015 r., dokonano uszczegółowienia zadań. Jednym z zadań dla Korpusu, wynikającym z tego porozumienia, jest odpowiedzialność za monitorowanie sytuacji w rejonie północno-wschodniej granicy NATO w czasie pokoju. Na 2016 r. przewidziano osiągnięcie gotowości do kierowania m.in. VJTF oraz jednostkami integracji sił NATO (*NATO Force Integration Units* – NFIUs) z Estonii, Litwy, Łotwy i Polski²⁷. Jedną z sześciu jednostek integracji otwarto w Bydgoszczy w marcu 2015 r.²⁸ Jej rolą jest koordynacja w zakresie planowania oraz ćwiczeń pomiędzy Siłami Zbrojnymi RP a wojskami sojusznicy-

²⁵ 2 marca 2015 r. premier Ewa Kopacz podjęła decyzję o powołaniu Międzyresortowego Zespołu do spraw Przygotowania Szczytu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Rzeczypospolitej Polskiej w 2016 r. W składzie zespołu, oprócz ministra obrony narodowej, któremu powierzono funkcję przewodniczącego, znaleźli się też: minister spraw zagranicznych (wiceprzewodniczący) oraz reprezentanci dziewięciu innych resortów, a także służb odpowiedzialnych za szeroko pojęte bezpieczeństwo.

²⁶ Zob. briefing prezydenta B. Komorowskiego po posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa Narodowego 18 marca 2015 r., Archiwum aktualności: www.prezydent.pl (dostęp 11.04.2016).

²⁷ Informacja Ministerstwa Obrony Narodowej z 24 kwietnia 2015 r., www.mon.gov.pl (dostęp 11.04.2016).

²⁸ W skład jednostki wchodzić będzie 42 oficerów i podoficerów z Polski oraz 13 innych państw NATO.

mi przebywającymi w Polsce, a także rozlokowanie przyjęcia VJTF na terytorium Polski, gdyby zaszła taka potrzeba²⁹.

Przygotowując się do szczytu w Warszawie, Polska zwracała uwagę na potrzebę wzmocnienia całości sił Sojuszu, a nie tylko jednostek przeznaczonych do natychmiastowej reakcji. Wsparła zatem decyzję o docelowym zwiększeniu Sił Odpowiedzi Sojuszu do 40 tys. żołnierzy oraz ich rozszerzeniu o komponenty lotniczy, morski i sił specjalnych. Decyzja w tej sprawie została podjęta na spotkaniu ministrów obrony NATO 24–25 czerwca 2015 r. Minister Tomasz Siemoniak przedstawił wówczas tzw. warszawską inicjatywę adaptacji strategicznej jako zbiór postulatów do dyskusji przed szczytem.

Polska proponowała, aby „kwestie realizacji misji obrony kolektywnej, struktury dowodzenia, instalacji wojskowych czy dystrybucji sojuszniczych sił koncentrowały się przede wszystkim na wschodnim obszarze odpowiedzialności NATO”³⁰. Uznawała, że kraje Europy Wschodniej są gorzej zabezpieczone na wypadek agresji. Zabiegała, aby na szczycie zapadły decyzje o uruchomieniu dodatkowych sojuszniczych pakietów inwestycyjnych dotyczących natowskiej infrastruktury obronnej. Podtrzymywała poparcie polityki „otwartych drzwi” NATO i opowiadała się za zaproszeniem na szczyt bliskich współpracowników Sojuszu – Szwecji, Finlandii, Australii, Jordanii, Gruzji, a także Mołdawii i Ukrainy³¹. Postulowała też zwiększanie wydatków na obronność przez państwa NATO i UE, deklarując przeznaczanie co najmniej 2% PKB na ten cel od 2016 r.³²

Częścią przygotowań do szczytu w Warszawie było spotkanie przywódców sześciu państw wschodniej flanki NATO, które odbyło się 4 listopada 2015 r. w Bukareszcie z inicjatywy prezydentów Polski i Rumunii. Rozmowy zakończyły się przyjęciem wspólnej deklaracji. Wyrażono w niej głębokie zaniepokojenie trwającą agresywną polityką Rosji na Ukrainie, podkreślając, że kraj ten musi wrócić na drogę przestrzegania prawa międzynarodowego. Zadeklarowano połączenie wysiłków na rzecz zrównoważonej obecności wojskowej NATO w regionie. Polskie władze otwarcie artykułowały wizję utworzenia wojskowych baz NATO na swym terenie, co nadal spotykało się ze sceptycyzmem państw zachodnich.

Polska kontynuowała zaangażowanie w operację NATO „Balitic Air Policing” w państwach bałtyckich. Od 12 stycznia do 30 kwietnia 2015 r. PKW Orlik 6 pełnił dyżur w ramach 37. rotacji misji „Air Policing”, wzmacniając komponent włoski z lotniska w Szawlach. Równocześnie w ramach tej rotacji Siły Zbrojne RP udostępniały lotnisko w Malborku belgijskiemu komponentowi wzmacniającemu misję. Polscy żołnierze kontynuowali ponadto misje w Afganistanie i Kosowie.

²⁹ Podobne jednostki powstały w Bułgarii, Rumunii, Estonii, na Litwie i Łotwie – Informacja Ministerstwa Obrony Narodowej z 13 marca 2015 r., www.mon.gov.pl.

³⁰ Zob. briefing ministra obrony narodowej Tomasza Siemoniaka z 4 sierpnia 2015 r.

³¹ Polska wzięła udział w programie NATO na rzecz reformy ukraińskiego szkolnictwa wojskowego DEEP (*Defence Education Enhancement Program*). Celem jest dostosowanie szkolnictwa wojskowego naszego wschodniego sąsiada do standardów NATO.

³² Przeznaczenie 2% PKB na obronność przewidywał projekt nowelizacji ustawy, przyjęty 18 lutego przez rząd. W praktyce miało to oznaczać dodatkowo ok. 800 mln zł. 23 lipca prezydent B. Komorowski podpisał ustawę.

5 lutego podpisano Porozumienia w sprawie zacieśnienia współpracy Ministerstwa Obrony Narodowej RP oraz Agencji Łączności i Informatyki NATO w zakresie rozwoju sojuszniczego systemu obrony przeciwrakietowej (tzw. NATO BMD, *Ballistic Missile Defense*). Głównym celem porozumienia było zapewnienie interoperacyjności polskich zdolności obrony przeciwrakietowej z NATO BMD, przede wszystkim dzięki wymianie informacji oraz wspólnym testom³³. Ponadto polskim wkładem we współpracę sojuszniczą był projekt utworzenia Centrum Eksperckiego Kontrwywiadu NATO. Memorandum w tej sprawie podpisano 29 września w Sojusznicznym Dowództwie Transformacji w Norfolk.

W czerwcu 2015 r. odbył się szczyt Rady Europejskiej poświęcony Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), której wzmocnieniem Polska była tradycyjnie zainteresowana. Wyzwaniem był przede wszystkim kryzys ukraiński oraz przejawy wojny hybrydowej, prowadzonej wobec państw bałtyckich. Wzrost zagrożeń na południu Europy wpłynął na Francję, która zamierzała wykorzystać szczyt Rady do zaktywizowania WPBiO. Pozytywnym z punktu widzenia Polski posunięciem było poparcie dla tej idei Trójkąta Weimarskiego. Na spotkaniu ministrów obrony narodowej 30 marca 2015 r. Tomasz Siemoniak, Ursula von der Leyen i Jean-Yves le Drian podpisali list do Wysokiego Przedstawiciela Unii Europejskiej ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa Federiki Mogherini zawierający propozycje reformy WPBiO. Opowiedzieli się w nim za rozbudową wojskowego potencjału UE, obejmującego m.in. drony, łączność i system tankowania samolotów w powietrzu jako dziedziny wymagające działań. Apelowali o to, aby obrona stanowiła priorytet w europejskiej agendzie³⁴. Rada Europejska m.in. zapowiedziała kontynuowanie prac nad strategią bezpieczeństwa oraz wezwała państwa do wzrostu wydatków na obronność³⁵.

W związku z dyżurem Grupy Bojowej Unii Europejskiej, w której Polska pełniła funkcję ramową, w Krakowie w listopadzie 2015 r. utworzono tymczasowe Dowództwo Operacyjno-Strategiczne Unii Europejskiej w Polsce³⁶. Jego rolą jest dowodzenie ewentualnymi operacjami w ramach UE, które mogą być prowadzone w promieniu do 6 tys. km od Brukseli. W skład Grupy weszło 150 żołnierzy polskich, 30 czeskich, 31 oficerów węgierskich i 25 słowackich. Organizacja Dowództwa była okazją do inwestycji, ale przede wszystkim nabycia nowych umiejętności³⁷.

W procesie wzmocnienia bezpieczeństwa Polski i całej wschodniej flanki Sojuszu postępowała coraz intensywniejsza współpraca wojskowa ze Stanami Zjednoczonymi. W ostatnim czasie była pozbawiona spotkań na wysokim szczeblu, miała przede wszystkim praktyczny wymiar. Konsultacje polityczne odbyły się m.in. na forum Grupy Konsultacyjnej ds. Współpracy Strategicznej. W Polsce były obec-

³³ Informacja Ministerstwa Obrony Narodowej z 5 lutego 2015 r., www.mon.gov.pl.

³⁴ Wspólne oświadczenie prasowe po spotkaniu ministrów obrony narodowej państw Trójkąta Weimarskiego 30 marca 2015 r. w Poczdamie.

³⁵ Konkluzje z posiedzenia Rady Europejskiej z 25–26 czerwca 2015 r., EUCO 22/15.

³⁶ Polska jest szóstym krajem europejskim, w którym takie dowództwo powstało. Inne funkcjonują w Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech, we Włoszech i w Grecji.

³⁷ Zob. wywiad z gen. dyw. Cezarym Podlasińskim, dowódcą Centrum Operacji Lądowych oraz Dowództwa Operacyjno-Strategicznego UE, dla *Polski Zbrojnej* z 18 listopada 2015 r. (wydanie internetowe).

ne rotacyjnie amerykańskie siły powietrzne w ramach tak zwanego zgrupowania lotniczego (*Aviation Detachment*). Ponadto oba państwa potwierdziły plan rozpoczęcia budowy amerykańskiej bazy obrony przeciwrakietowej w Redzikowie w 2016 r. oraz osiągnięcia jej gotowości bojowej w 2018 r. Starano się angażować amerykańskich wojskowych do udziału w natowskich strukturach dowodzenia w Polsce, a także zabiegano o rozmieszczenie amerykańskiego sprzętu wojskowego na jej terenie. Sekretarz obrony USA potwierdził w trakcie wizyty w Tallinie 23 czerwca, że sprzęt taki będzie rozmieszczony w pięciu państwach wschodniej flanki NATO. Polska i Stany Zjednoczone zawarły porozumienie w tej sprawie 8 października.

Wraz z wizytą ministra obrony narodowej Tomasza Siemoniaka w Waszyngtonie 19 maja rozpoczęły się negocjacje w sprawie zakupu zestawów obrony przeciw-rakietowej średniego zasięgu Patriot. Polska planowała pozyskanie ośmiu baterii zestawów rakietowych obrony powietrznej Wisła do 2025 r.³⁸ Negocjacje kontynuuje nowy rząd Beaty Szydło.

Problemy bezpieczeństwa były przedmiotem intensywnych konsultacji dwustronnych także z innymi partnerami, m.in. z Niemcami, Francją³⁹, Wielką Brytanią, Włochami, państwami bałtyckimi, Czechami, Słowenią⁴⁰, Bułgarią, Węgrami, Holandią, Grupą Wyszehradzką i Kanadą. O współpracy dwustronnej w dziedzinie bezpieczeństwa rozmawiano też z państwami bałkańskimi, nowo przyjętą do NATO Chorwacją oraz Czarnogórą, której kandydaturę do NATO Polska wspierała. Polska zacieśniła współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa ze Szwecją. 14 września ministrowie obrony narodowej Tomasz Siemoniak i Peter Hultqvist zainicjowali tzw. dialog strategiczny między resortami, podpisując Umowę ramową o wzajemnej współpracy w dziedzinie obronności. Postanowiono m.in. wspólnie organizować ćwiczenia i inne przedsięwzięcia wojskowe. Z Gruzją podpisano porozumienia w sprawie wymiany informacji niejawnych. Konsultacje dotyczące problemów bezpieczeństwa i uzbrojenia odbywały się z państwami pozaeuropejskimi: Chinami, Japonią, Koreą Południową i Izraelem. 2015 był kolejnym rokiem, w którym w Polsce organizowano liczne dwustronne i wielostronne ćwiczenia wojskowe. Wzięło w nich udział ok. 10 tys. żołnierzy z 18 państw, w tym 3 tys. żołnierzy amerykańskich⁴¹.

Jednym z ważniejszych projektów, który podjęto w ostatnim roku, **było powołanie polsko-litewsko-ukraińskiej jednostki wojskowej (LITPOLUKRBRIG)** z dowództwem w Lublinie. Porozumienie techniczne w tej sprawie podpisali ministrowie obrony trzech państw, Tomasz Siemoniak, Stepan Połtorak i Juozas Olekas, 24 lipca we Lwowie⁴². Przeznaczeniem LITPOLUKRBRIG ma być udział w opera-

³⁸ Zob. archiwum wiadomości Ministerstwa Obrony Narodowej z 19 maja 2015 r., www.mon.gov.pl.

³⁹ 30 stycznia w Paryżu odbyły się piąte konsultacje międzyrządowe z udziałem premier Ewy Kopacz.

⁴⁰ Konsultacje zakończyły się 10 lutego 2015 r. podpisaniem Planu dwustronnej współpracy między Ministerstwem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Obrony Republiki Słowenii na 2015 r.

⁴¹ Informacja Ministerstwa Obrony Narodowej z 8 października 2015 r., www.mon.gov.pl.

⁴² Podstawą prawną była umowa między państwowa podpisana we wrześniu 2014 r. w Warszawie.

cjach pokojowych pod auspicjami ONZ, NATO lub UE. Chodzi także o zacieśnienie regionalnej współpracy, w tym pomoc Ukrainie w reformowaniu jej sił zbrojnych⁴³.

STOSUNKI ZE WSCHODEM

Odkąd rząd Polski oficjalnie potępił 18 marca 2014 r. podpisanie przez Rosję traktatu włączającego w skład Federacji Rosyjskiej Autonomiczną Republikę Krym i Sewastopol⁴⁴, nie dochodziło do kontaktów na wyższym szczeblu⁴⁵. Polska niezmiennie była zwolennikiem utrzymywania sankcji przeciwko Rosji⁴⁶. Zwracała uwagę na podważanie przez Rosję prawa międzynarodowego i problemy wewnętrzne. Minister Schetyna w informacji o polskiej polityce zagranicznej odniósł się do zabójstwa Borysa Niemcowa i kampanii zastraszania prowadzonej „wobec tych, którzy upominają się o szacunek dla praw człowieka i swobód obywatelskich”⁴⁷. Rosja z kolei utrzymywała sankcje przeciwko Polsce i wyrażała protesty przeciwko zapowiedziom umacniania wschodniej flanki NATO⁴⁸.

We wzajemnej komunikacji dominowała wroga retoryka, która w dużej mierze dotyczyła spraw historycznych. Krytykę w Rosji wzbudziła wypowiedź ministra Grzegorza Schetyny w czasie wywiadu w Polskim Radiu, którego udzielił pięć dni przed zaplanowanymi na styczeń 2015 r. uroczystościami z okazji 70. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau. Stwierdził w nim, że to „Pierwszy Front Ukraiński i Ukraińcy wyzwolali Auschwitz”. Krytycznie zareagowano także na inicjatywę prezydenta Bronisława Komorowskiego uczczenia w Gdańsku 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej, oskarżając Polskę o rewizjonistyczny stosunek do historii. Rosja miała pretensje, że Polska nie docenia ofiary 400 tys. żołnierzy radzieckich, którzy stracili życie, wyzwalając Polskę z niewoli nazizmu, i dopuszcza bezczeszczenie radzieckich pomników. Rosyjskie ministerstwo spraw zagranicznych żądało wyjaśnień m.in. w związku ze zdemontowaniem pomnika Armii Czerwonej w Mielcu i popiersia gen. Iwana Czerniachowskiego w Pieniężnie, a tak-

⁴³ Szerzej na temat współpracy polsko-litewskiej zob. K. Raś, „Potencjał współpracy polsko-litewskiej w dziedzinie bezpieczeństwa”, *Biuletyn PISM*, nr 11 z 5 lutego 2016 r.

⁴⁴ Oświadczenie w sprawie przyłączenia Krymu i Sewastopola do Federacji Rosyjskiej z 18 marca 2014 r., www.msz.gov.pl (dostęp 11.04.2016).

⁴⁵ Ostatnie spotkanie ministrów spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego i Siergieja Ławrowa odbyło się w grudniu 2013 r., przy okazji posiedzenia Komitetu Strategii Współpracy Polsko-Rosyjskiej.

⁴⁶ Polski MSZ wydał specjalne oświadczenie w sprawie wizyty Janusza Korwin-Mikkego na Krymie bez uzyskania na to właściwej zgody władz Ukrainy, uznając ją za wysoce nieodpowiedzialne postępowanie obywatela RP – członka Parlamentu Europejskiego, Oświadczenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych po wizycie europościa Janusza Korwin-Mikkego na Krymie, 11 grudnia 2015 r.

⁴⁷ *Informacja ministra spraw zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 r.*, 23 kwietnia 2015 r., www.msz.gov.pl; Żanna Niemcowa została laureatką Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy w 2015 r.

⁴⁸ Na wniosek Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego władze Polski odebrały akredytację Leonidowi Swiridowowi i wydały mu nakaz opuszczenia Polski. W odwecie z Moskwy wydany został Wacław Radziwinowicz, dziennikarz *Gazety Wyboreczej*, na co Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP zareagowało oświadczeniem, uznając to działanie za bezpodstawne, mające charakter odwetowy, *Oświadczenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w związku z wydaleniem polskiego korespondenta w Moskwie* z 18 grudnia 2015 r., Archiwum wiadomości MSZ, www.msz.gov.pl (dostęp 11.04.2016).

że przypadkami niszczenia nagrobków żołnierzy radzieckich, do których doszło w lutym i grudniu na cmentarzu w Kaliszu. Rzeczniczka rosyjskiego MSZ Maria Zacharowa uznała to za „bezpośredni rezultat zorganizowanej w Polsce na szczęblu oficjalnym celowej kampanii rewizji wyzwoleniczej roli Związku Radzieckiego w czasach II wojny światowej”⁴⁹.

Polskie władze potępiały akty wandalizmu na cmentarzach wojennych, a badaniem incydentów zajmowała się policja oraz Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Stały jednak na stanowisku, że na podstawie umowy z Rosją o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji z 22 lutego 1994 r. oraz ochronie miejsc pamięci Polska jest zobowiązana do ochrony grobów, a nie pomników symbolicznych, zachowując prawo do ich demontażu⁵⁰.

Oficjalne konsultacje toczyły się na szczęblu wiceministrów spraw zagranicznych. W lutym 2015 r. wizytę w Polsce złożył wiceminister Władimir Titow. W czasie rozmów poruszono trzy główne zagadnienia: sprawę konfliktu na Ukrainie i roli Rosji w wypełnianiu porozumień mińskich, nieruchomości dyplomatycznych oraz polityki historycznej. Następne spotkanie odbyło się dopiero w styczniu 2016 r., kiedy z wizytą do Rosji udał się wiceminister Marek Ziółkowski.

Żaden z problemów w relacjach polsko-rosyjskich nie został jednak rozwiązany. Rosja podtrzymywała swoje stanowisko, że nie zwróci Polsce wraku samolotu Tu-154 przed zakończeniem dochodzenia przez rosyjską prokuraturę, trwał impas, jeśli chodzi o smoleński pomnik, a także nadal toczył się spór o nieruchomości dyplomatyczne, użytkowane przez polską służbę zagraniczną w Rosji i rosyjską w Polsce⁵¹. W kwestii budynku Konsulatu Generalnego RP w Petersburgu wypowiedział się w lutym Sąd Arbitrażowy Petersburga i obwodu leningradzkiego, który nakazał zwolnienie użytkowanej przez konsulat nieruchomości i uregulowanie zadłużenia w wysokości 74,3 mln rubli (1,1 mln USD) z tytułu wynajmu⁵². Rosja z kolei nie przekazała nieruchomości użytkowanych w Polsce, do czego zobowiązywała ją umowa zawarta między państwami w latach siedemdziesiątych. W rezultacie styczniowych rozmów postanowiono powołać specjalny komitet ds. uregulowania spraw nieruchomości, a grupa robocza ma omówić sytuację wokół radzieckich miejsc pamięci w Polsce.

Zarówno strona rosyjska, jak i polska potwierdziła, że istnieją optymistyczne przesłanki do budowania dialogu z Rosją⁵³. Sekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta

⁴⁹ TASS z 24 grudnia 2015 r. Wspólne oświadczenie na ten temat, krytyczne pod adresem Polski, wydały także Ambasady Republiki Armenii, Republiki Białoruś, Republiki Kazachstan i Federacji Rosyjskiej w Rzeczypospolitej Polskiej, 16 grudnia 2015 r.

⁵⁰ *Oświadczenie MSZ RP w sprawie rosyjskich upamiętnień w Polsce* z 20 września 2015 r., www.msz.gov.pl (archiwum wiadomości); zob. także artykuł na ten temat w: *The Moscow Times* z 1 grudnia 2015 r. oraz interesujący wywiad z ministrem kultury Federacji Rosyjskiej dla *Rzeczypospolitej* z 28 stycznia 2016 r. (wydanie elektroniczne).

⁵¹ Szerzej w: A. Bieńczyk-Missala, „Polityka zagraniczna Polski – napływają...”, op. cit., s. 365.

⁵² PAP z 23 lutego 2015 r.

⁵³ Zob. wypowiedź ministra Witolda Waszczykowskiego dla TVN 24 z 23 stycznia 2016 r.

RP Krzysztof Szczerski uznał jednak, że warunkiem dialogu jest powrót Rosji do przestrzegania prawa międzynarodowego⁵⁴.

Sytuacja na Ukrainie pozostawała w centrum zainteresowania polskiej polityki wschodniej. Polska nie brała udziału w rozmowach w formacie normandyjskim (Niemcy, Francja, Rosja, Ukraina), ale na miarę swoich możliwości okazywała Ukrainie dyplomatyczne wsparcie⁵⁵. Popierała wysiłki wspólnoty międzynarodowej, zmierzające do powstrzymania ekspansji wspieranych przez Rosję separatystów na wschodzie Ukrainy, oraz implementację porozumienia z Mińska, a także zgłaszane przez Ukrainę postulaty organizacji operacji pokojowej ONZ i deklarowała udział w niej swych żołnierzy. Prezydent Bronisław Komorowski, który 8 kwietnia przemawiał na forum Rady Najwyższej Ukrainy, podkreślił, że Polska wspiera niepodległą Ukrainę, jej prawo do obrony integralności terytorialnej i do integracji europejskiej. Wcześniej, 22 lutego, wziął udział w obchodach rocznicy wydarzeń na Majdanie, m.in. w Marszu Godności.

Polska poszukiwała też sposobów udzielenia konkretnej pomocy na rzecz procesów reformatorskich na Ukrainie. Premier Ewa Kopacz podczas wizyty 19 stycznia 2015 r. zaoferowała pomoc techniczną i doradcą w dziedzinie samorządu, walki z korupcją i finansów publicznych. Powołany został pełnomocnik rządu ds. koordynacji oraz wznowiono pracę Polsko-Ukraińskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Gospodarczej. Rozmowy kontynuowano w czasie wizyty premiera Arsenija Jaceniuka we wrześniu 2015 r. Druga połowa roku była zdecydowanie mniej intensywna we wzajemnych relacjach ze względu na wybory parlamentarne w Polsce.

Zarówno nowy prezydent, jak i nowy rząd zapowiadali kontynuację polityki wobec Ukrainy, traktując ją jako strategicznego sojusznika. Premier Beata Szydło nie udała się jednak z wizytą do Kijowa w pierwszych miesiącach urzędowania. Prezydent Andrzej Duda odwiedził Ukrainę cztery miesiące po zaprzysiężeniu, 14–15 grudnia. Odbył spotkania zarówno z prezydentem Poroszenką, z którym zapowiedział wykorzystywanie formuły komitetu konsultacyjnego prezydentów Polski i Ukrainy, jak i z premierem Arsenijem Jaceniukiem i przewodniczącym Rady Najwyższej Wołodymyrem Hrojsmanem⁵⁶.

Podczas wizyty prezydenta Dudy padła także sugestia powołania Centrum Dialogu Polsko-Ukraińskiego służącego zbliżeniu stanowisk w sprawach problemów historycznych. W maju 2015 r. Instytuty Pamięci Narodowej Polski i Ukrainy podjęły decyzję o utworzeniu specjalnej komisji – Forum Historycznego Dialogu Polsko-Ukraińskiego – na rzecz promocji dialogu o trudnym okresie 1939–1947, w tym tragedii wołyńskiej⁵⁷.

⁵⁴ Wypowiedź ministra Krzysztofa Szczerskiego dla TVP Info z 24 stycznia 2016 r.

⁵⁵ Wywiad ministra Grzegorza Schetyny dla *Die Welt* z 15 lutego 2015 r.

⁵⁶ Relacja na oficjalnej stronie prezydenta Ukrainy: <http://www.president.gov.ua/news/domovleno-prodorozhnyu-kartu-dialogu-mizh-liderami-ukrayini-35925> (dostęp: 2.02.2016).

⁵⁷ Informacja na temat spotkania na stronie prezydenta Ukrainy: *Польща підтримає Україну на шляху європейських реформ – підсумки зустрічі президентів* <http://www.president.gov.ua/news/polsha-pidtrimaye-ukrayinu-na-shlyahu-yevropejskih-reform-pi-36494> (dostęp 11.04.2016).

Polska zabiegała tradycyjnie o wzmocnienie ukraińskiego bezpieczeństwa energetycznego. W styczniu 2015 r. podpisano umowę między ukraińskim Naftohazem i polskim Gaz-Systemem dotyczącą budowy interkonektora, który pozwoli transportować na Ukrainę gaz z terminali LNG w Świnoujściu i Kłajpedzie lub sprowadzać go z państw Grupy Wyszehradzkiej⁵⁸.

W sytuacji konfliktu na Ukrainie zarówno Polska (i Unia Europejska), jak i Białoruś unikały napięć w kontaktach dwustronnych. Polska z zadowoleniem przyjęła informację o uwolnieniu w sierpniu 2015 r. białoruskich więźniów politycznych: Mikołaja Statkiewicza, Mikołaja Dżjadka, Igara Aliniewicza, Juryja Rubcowa, Arcioma Prakapienki i Jaugena Waśkowicza. Uznawała to za dobrą podstawę do normalizacji stosunków dwustronnych⁵⁹. Październikowe wybory prezydenckie na Białorusi, choć niedemokratyczne, stały się podstawą do zniesienia sankcji przez Unię Europejską. Dwustronne kontakty odbywały się głównie na szczeblu wiceministrów spraw zagranicznych. Wizyta wiceminister spraw zagranicznych Białorusi Aleny Kupczyny, do której doszło w trakcie spotkania Grupy Wyszehradzkiej w Krakowie 17 maja, dotyczyła głównie rozwoju programu Partnerstwa Wschodniego oraz współpracy między Białorusią a Unią Europejską⁶⁰.

Kwestie te były kontynuowane podczas wizyty wiceministra Konrada Pawlika na Białorusi 15 maja. Ponadto obie strony były zainteresowane rozwojem współpracy gospodarczej. W trakcie wizyty zorganizowano seminarium dla polskich przedsiębiorców poświęcone możliwościom inwestycyjnym na Białorusi, a w Homlu polsko-białoruskie forum branży meblarskiej. Kilka tygodni później, 15 czerwca, odbyło się posiedzenie Białorusko-Polskiej Grupy Roboczej ds. Handlu i Inwestycji, w którym uczestniczyła białoruska delegacja z wiceministrem spraw zagranicznych Aleksandrem Gurjanowem na czele. Tego dnia zwołano również obrady okrągłego stołu w sprawie umocnienia współpracy gospodarczej, w których udział wzięło ponad stu przedstawicieli biznesu, szefów resortów i departamentów, władz lokalnych Białorusi i Polski oraz izb handlowych i stowarzyszeń biznesowych.

Polska prowadziła także z Białorusią konsultacje na rzecz przyjęcia nowego porozumienia o współpracy w dziedzinie edukacji. Reguluje ono kwestie zapewniające mniejszości polskiej na Białorusi i mniejszości białoruskiej w Rzeczypospolitej Polskiej warunki do nauki języka ojczystego i w języku ojczystym. Uzgodniono m.in. zasady kierowania nauczycieli z Polski w celu wspomagania kursów języka polskiego organizowanych przez Polaków i szkółach w systemie edukacji Białorusi, a także organizację doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz wyposażanie szkół w podręczniki. Strony postanowiły powołać wspólną komisję konsultacyjną do spraw edukacji, która ma na bieżąco monitorować sytuację nauczania języka ojczystego obu mniejszości.

⁵⁸ Zob. także *Rekomendacje Fundacji Centrum Badań Polska–Ukraina*, 2016.

⁵⁹ *Oświadczenie MSZ o uwolnieniu więźniów politycznych na Białorusi z 24 sierpnia 2015 r.*

⁶⁰ Wiceminister Kupczyna odbyła przy okazji spotkania z ministrami spraw zagranicznych Litwy i Gruzji oraz komisarzem UE Štefanem Füle.

STOSUNKI POZAEUROPEJSKIE

Pomimo zapowiedzi ministra Grzegorza Schetyny w polityce zagranicznej w 2015 r. nie było miejsca na intensywne angażowanie państwa w relacje pozaeuropejskie⁶¹. Za sukces uznawano rozwój współpracy z Chinami⁶² w ramach tzw. partnerstwa strategicznego i formuły 16 + 1 pomiędzy krajami Europy Środkowo-Wschodniej a Chinami. W listopadzie 2015 r. czterodniową wizytę w Chinach odbył prezydent Andrzej Duda; podczas niej omówiono inicjatywę szlaku transportowego z Chin do Europy „Jeden Pas, Jeden Szlak” oraz kwestię udziału Polski w Azjatyckim Banku Inwestycji Infrastrukturalnych.

Zamiar nawiązania bliższej współpracy towarzyszył wizycie prezydenta Komorowskiego w Japonii w lutym 2015 r. Rozmawiano o problemach bezpieczeństwa, w tym polityce Rosji w Europie, a także możliwościach pogłębienia współpracy gospodarczej. Podczas wizyty zorganizowano polsko-japońskie forum gospodarcze w Tokio.

Aktywizację na kierunku pozaeuropejskim zadeklarował minister Witold Waszczykowski w styczniu 2016 r., udzielając w sejmie informacji na temat zadań polskiej polityki zagranicznej. Zapowiedział otwarcie szeregu nowych placówek dyplomatycznych oraz intensyfikację wysiłków na rzecz zwiększenia wymiany gospodarczej z państwami pozaeuropejskimi.



Najważniejszą kwestią w polskiej polityce zagranicznej w 2015 r. było bezpieczeństwo państwa. Dotychczas jego umacnianie było związane z członkostwem w NATO i UE, a także rozwojem jak najlepszych stosunków ze Stanami Zjednoczonymi, Niemcami i Francją. Ich skuteczność była konsekwencją przewidywalnej polityki wewnętrznej państwa i stabilnego rozwoju gospodarczego. W pierwszych miesiącach urzędowania nowy rząd premier Beaty Szydło nie stworzył spójnej wizji polityki zagranicznej. Z jednej strony podkreślał znaczenie struktur NATO i UE, a z drugiej przekonywał do priorytetowych relacji z eurosceptyczną Wielką Brytanią oraz podważającymi podstawowe zasady UE ze sfery demokracji i rządów prawa Węgrami. Nazywał Niemcy najważniejszym sąsiadem i partnerem, a równocześnie krytycznie wypowiadał się o ich polityce. W sprawie uchodźców i imigrantów okazał brak zrozumienia dla problemów, z którymi borykają się państwa przyjmujące, oraz woli głębszej współpracy z instytucjami UE. Nie przedstawił przekonującej wizji wzmacniania jedności UE, która z pewnością służy realizacji interesów polskiej polityki zagranicznej⁶³.

⁶¹ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2015 r.*

⁶² Zob. *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2016 r.*, op. cit.

⁶³ *Nie ma alternatywy dla współpracy z Niemcami i UE*, zob. wnioski z konferencji zorganizowanej przez Fundację im. Kazimierza Pułaskiego przy współpracy z Centrum Stosunków Międzynarodowych, <http://pulaski.pl/zmarginalizowane-niemcy-wywyższona-wielka-brytania-expose-ministra-spraw-zagranicznych/> (dostęp: 10.02.2016).

POLAND'S FOREIGN POLICY IN THE ELECTION YEAR

The article discusses Poland's foreign policy in 2015/2016. The most important factors which influenced Poland's policy in 2015 were the presidential and parliamentary elections, won by the Law and Justice party and its candidate for the president, Andrzej Duda. 2015/2016 has also been a year of change of Poland's image. The country has been criticized by its European partners and institutions for the new government's internal policy and the lack of solidarity regarding the issue of refugees and migrants.

The main areas of research in the article are: Poland's policy in the European Union, its bilateral relations with Western European States and its neighbours in the East, as well as security policy.

Słowa kluczowe: polityka zagraniczna Polski, polityka bezpieczeństwa Polski, NATO, Unia Europejska, Stany Zjednoczone, polityka wschodnia